

Nog een stapje verder...

Genetisch onderzoek door onze Nederlandse collega's wees uit dat de resterende Vlaamse hamsterpopulaties sterk verzwakt zijn door in-teelt. Op eigen kracht zou de populatie het op langere termijn vermoedelijk niet overleven.

Daarom besloot de Vlaamse overheid in 2007 de bestaande populaties in Bertem en Heers-Widooie te versterken met 60 hamsters uit het Nederlandse kweekprogramma. Hiertoe werden in 2003-2004 twee hamsters van de Bertemse populatie weggevangen en werd hier in 2006 nog een mannetje uit Widooie aan toegevoegd. Na een jarenlang uiterst laag aantal

Ben je geïnteresseerd om je in te zetten voor onze hamsters en mee hamsterburchten te gaan zoeken, neem dan contact op met

- Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep Vlaanderen, 015/29.72.44, info@zoogdierenwerkgroep.be
- Vlaams-Brabant: Natuurstudiegroep Dijleland, 02/757.97.46, nsgdijleland@natuurpunt.be
- Limburg: LIKONA, 011/26.54.62, likona@limburg.be

burchten in de kerngebieden (gem. 20 per jaar), leidden bijplaatsingen en grondigere zoekacties in 2007 tot een eerste voorzichtige groei (77 burchten). Van herstel is echter pas sprake bij ettelijke honderden burchten, waarvoor het areaal aan beheerovereenkomsten dringend moet worden uitgebreid. In 2008 werden opnieuw 60 dieren bijgeplaatst in de kerngebieden en indien nodig zal deze ingreep nog herhaald worden.

Hopelijk blijken de getroffen maatregelen voldoende om de hamsterpopulaties in stand te houden en zullen onze hamsters hun pijp nog niet aan Maarten geven...

Bedreigingen: de drie T's

De belangrijkste bedreiging van de hamster is de intensivering van de landbouw: er wordt TEVEEL geoogst, in TE KORTE tijd en op een TE VROEG tijdstip. De eerste worp jongen is begin juli volwassen, net bij het begin van de oogst, dus weg voedsel en beschutting... Naast schaalvergroting van de landbouw en meer efficiënte oogstmethoden spelen secundair ook versnippering van het leefgebied, pesticidengebruik, diepere grondbewerking en algemene knaagdierenbestrijding een rol.

Word lid van Natuurpunt

Natuurpunt zet zich in voor het behoud van de natuur en het landschap in Vlaanderen. Met de steun van duizenden vrijwilligers, ruim 200 afdelingen en werkgroepen en bijna 73.000 gezinnen beheren we meer dan 500 grote en kleine natuurgebieden. We willen die natuur ook dichterbij de mensen brengen: we leggen wandelpaden aan, organiseren wandelingen, fietstochten en cursussen. Daarnaast doen we aan natuurstudie en kloppen we bij politici aan met onze verlangens. Waarom? Omdat de natuur alle hulp nodig heeft. En omdat wij de natuur nodig hebben.

Word ook lid van Natuurpunt! Voor slechts 20 euro ontvang je een welkomstpakket met onze exclusieve Fiets- en wandelgids, een cd met vogelgeluiden en een abonnement op Natuurblad. Het lidmaatschap is geldig voor het hele gezin. Lid worden kan door overschrijving van 20 euro op rekening 230-0044233-21 met vermelding 'nieuw lid via zoogdieren'. Je kan je ook aanmelden via www.natuurpunt.be, info@natuurpunt.be of telefonisch op 015/29.72.20.

Kom uit je schelp! De natuur heeft je nodig. En vice versa.

De Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt houdt zich bezig met de inventarisatie en de bescherming van alle inheemse zoogdieren in Vlaanderen. Voor heel wat projecten werken we samen met overheden, instituten of universiteiten.

Bescherming van een bedreigde soort begint echter steeds bij het in kaart brengen van de verspreiding. Het zijn de gegevens uit het veld, geleverd door de vrijwilligers, die de basis vormen voor wetenschappelijk onderzoek of voor het opstellen van soortbeschermingsplannen. Daarnaast trachten we zoveel mogelijk informatie te verzamelen rond ecologie, inventarisatiemethodes, bescherming en zelfs bestrijding van allerlei zoogdiersoorten, zowel via literatuur als door eigen onderzoek.

Om vrijwilligers hierover te informeren, worden er ook allerlei educatieve activiteiten georganiseerd, zoals infoavonden en thematische excursies. De vele inventarisaties die we uitvoeren, leiden na opslag van alle gegevens in de Zoogdierendatabank en na verwerking onder andere tot allerlei publicaties.

Meer info: info@zoogdierenwerkgroep.be of www.zoogdierenwerkgroep.be

Contactgegevens

- VLM Vlaams-Brabant: Diestsevest 25, 3000 Leuven, 016/31.17.00
- VLM Limburg: Koningin Astridlaan 10, 3500 Hasselt, 011/29.87.00
- ANB Vlaams-Brabant: Waaistraat 1, 3000 Leuven, 016/21.12.20, vbr.anb@vlaanderen.be
- ANB Limburg: Koningin Astridlaan 50 bus 5, 3500 Hasselt, 011/74.25.00, lim.anb@vlaanderen.be
- ANB Brussel: Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel, 02/553.75.03, www.soortenbeleid.be

V.U.: Willy Ibens - Coxiestraat 11 - 2800 Mechelen

Tekst: Griet Nijs, Goedele Verbeylet

Foto's voorpagina: grote foto: Vilda/Rollin Verlinde, inzetjes van boven naar onder: Goedele Verbeylet, René Janssen, VLM

Foto's binnenzijde: Olivier Dochy, Robin Guelinckx, Marc Herremans, Griet Nijs, Liesbeth Serlet, Goedele Verbeylet, Hugo Willlockx

Foto's achterflap: Maarten Hens, Goedele Verbeylet

natuurpunt
natuur voor iedereen

De hamster
Onze korenwolf terug van weggeweest?

De hamster: onbekend maar niet onbemind

De Europese hamster, ook wel eens 'korenwolf' genoemd, is een van onze minst bekende en zeldzaamste inheemse zoogdieren. Van oorsprong is deze hamster een steppebewoner, die zich als cultuurvolger

ook heeft aangepast aan het leven in onze landbouwgebieden. Gebonden aan stevige leem- of lössbodems, maakt ze haar burcht bij voorkeur op akkers met graanteelt (tarwe, rogge, gerst), meerjarige luzerne en rode klaver. De burcht bestaat uit een ondergronds stelsel van kamers en gangen dat tot 10 m lang kan zijn

en waar meestal één schuine en meerdere loodrechte pijpen toegang tot geven. Deze veilige schuilplaats zal ze enkel 's nachts of bij schemering verlaten om eten te zoeken of te paren. Door haar nachtelijke levensstijl wordt ze slechts zelden gezien, maar onbekend is daarom nog niet onbemind!

De Europese hamster (*Cricetus cricetus*) is een stevig gebouwd knaagdier met een kop-romplengte van 18-34 cm, een kort staartje van 5-7 cm en een gewicht van 160-600 g. De kleurrijke vacht met rosbruine bovenzijde en zwarte onderzijde met witte vlekken maken haar gemakkelijk herkenbaar. Ze heeft een voorkeur voor planten en zaden, maar eigenlijk eet deze hamster bijna alles: van insecten en slakken tot zelfs kleine knaagdieren en kikkers. Om de koude en voedselarme winterperiode te overbruggen, houdt ze een winterslaap (oktober-maart). Pas tijdens de voortplanting (april-mei) zoeken de dieren, die het hele jaar door alleen leven, elkaar op. Het vrouwtje heeft één tot twee (uitzonderlijk drie) worpen per jaar. Als de jongen drie weken oud zijn, verlaat de moeder de burcht. Gemiddeld wordt een hamster niet ouder dan zes maanden, een heel enkele keer twee jaar.

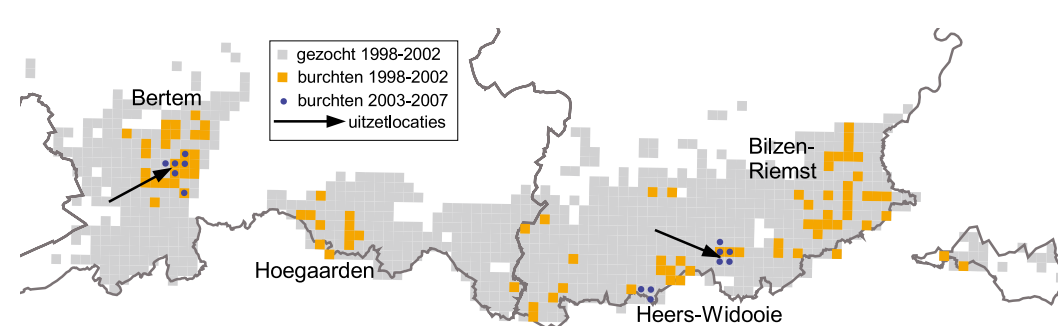

The final countdown?

Het verspreidingsgebied van de hamster strekte zich oorspronkelijk uit over gans Europa, maar werd tijdens de laatste ijstijd teruggedrongen. Door de opkomst van de landbouw in de Middeleeuwen kende haar verspreiding opnieuw een uitbreiding tot in onze contreien. Momenteel gaan de hamsterpopulaties overal achteruit. In Oost-Europa is ze voorlopig nog wijdverspreid, in tegenstelling tot West-Europa waar ze met uitsterven bedreigd is.

Om een zicht te krijgen op de lokale verspreiding, voerde De Wielewaal/Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep in opdracht van de Provincies Vlaams-Brabant en Limburg en het Agentschap voor Natuur en Bos tussen 1998 en 2002 grootschalige inventarisaties uit in Vlaanderen waarbij hamsterburchten werden opgespoord. Dit wees uit dat er vier geïsoleerde relictpopulaties waren in Vlaanderen: Bertem en Hoegaarden in Vlaams-Brabant en Heers-Widoioie (Tongeren) en Bilzen-Riemst in Limburg (met Bertem en Heers-Widoioie als belangrijkste).

Verspreiding hamster in Vlaanderen

Vlaams-Brabant

In 2007 werden de Vlaams-Brabantse gebieden waar in 1998-2002 hamsterburchten waren opnieuw geïnventariseerd. De resultaten hiervan lijken erop te wijzen dat het verspreidingsgebied hier ondertussen ingekrompen is tot de kern van de Bertemse relictpopulatie, die jaarlijks gemonitord wordt door de Natuurstudiegroep Dijleland. Deze monitoring leverde tot nu toe elk jaar 5 tot 20 hamsterburchten op. Omdat in 2007 niet overal even intensief geïnventariseerd werd, valt echter niet uit te sluiten dat er elders nog Vlaams-Brabantse hamsters overleven.

Limburg

Vanaf 2003 ging LIKONA in Limburg jaarlijks op zoek naar hamsterburchten. Na de afbakening van de gebieden voor hamsterbescherming door de Vlaamse overheid in 2005 en het sluiten van enkele beheerovereenkomsten (zie verder), trof LIKONA in de kerngebieden rond Heers-Widoioie nog steeds zeer weinig burchten aan: 6 in 2005 en 11 in 2006. In 2007 verlegde LIKONA haar zoekgebied van Widoioie/Riemst/Tongeren naar de akkers ten zuiden van Opheers, waar Aves en Natagora reeds enige jaren de Waalse hamsterpopulatie opvolgen. Hier werden 17 burchten gevonden.

Hamstervriendelijk beheer: geen hamsters zonder landbouwers

Ondanks haar beschermde status op nationaal en Europees niveau gaan de hamsterpopulaties in Vlaanderen nog steeds achteruit. Om de soort voor uitsterven te behoeden, opteerde de Vlaamse overheid niet voor 'hamsterreservaten', maar voor samenwerkingsovereenkomsten met lokale landbouwers. Op die manier hoopt zij voor de nog aanwezige hamsters een zo optimaal mogelijk leefgebied te creëren met voldoende voedsel en bescherming tegen predatoren en wordt de oppervlakte hamstergunstige akkers uitgebreid.

Hiertoe kon het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) in 2006 in de hamsterkerngebieden (Bertem en Heers-Widoioie) 32 ha hamstervriendelijk beheer voor de daaropvolgende zes jaar verzekeren. Dit gebeurde dankzij de goede samenwerking met de lokale landbouwers, die op vrijwillige basis en tegen vergoeding hamstervriendelijke maatregelen op hun akkers nemen. Door het toepassen van een teeltwisselsysteem zijn het ganse jaar door voedsel en beschutting tegen

predatoren aanwezig. Om het succes van deze beheermaatregelen op te volgen, monitort ANB hier de lokale hamsterpopulatie.

De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) biedt op haar beurt sinds enkele jaren 'hamstervriendelijke' beheerpakketten aan die kunnen bijdragen aan de bescherming van de hamster in het buitengebied. Bij het sluiten van deze beheerovereenkomsten engageren de landbouwers zich vrijwillig om gedurende vijf jaar een hamstervriendelijk beheer te voeren op hun percelen gelegen in het leefgebied van de hamster. In ruil voor het uitvoeren van deze maatregelen ontvangen ze jaarlijks een ruime vergoeding. Hierbij hebben ze de keuze uit twee mogelijkheden:

- graanstroken voorzien (€ 415/ha/jaar)
- luzernestroken voorzien (€ 600/ha/jaar)

Aan deze overeenkomsten zijn een aantal voorwaarden verbonden. Voor meer informatie over hamstervriendelijk beheer kan je terecht bij de VLM.